

Μεταφραστική και ορολογική διαχείριση επιστολών του αρχείου Παπάφη με την ταυτόχρονη ανάπτυξη πρωτοκόλλων μετάφρασης

Παππάς Γεώργιος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
gpspap@gmail.com

Περίληψη: Η παρούσα εργασία είχε σαν στόχο τη μετάφραση (από τα ιταλικά στα ελληνικά) 9 επιστολών του αρχείου Παπάφη και την ταυτόχρονη ανάπτυξη ενός άτυπου μεταφραστικού πρωτοκόλλου σχολιάζοντας παράλληλα τις μεταφραστικές επιλογές που υιοθετήθηκαν. Η σχολιασμένη αυτή μετάφραση πραγματοποιήθηκε ακολουθώντας τις υποδείξεις των Jenny Williams και Andrew Chesterman. Τέλος η κατηγοριοποίηση των μεταφραστικών επιλογών πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το μοντέλο του Klauss Kaindl.

Abstract: This paper aims to translate (from Italian to Greek) 9 letters from Papafis's archive and at the same time to develop an informal translation protocol by commenting the translation choices made. The annotated translation was realized according to Jenny Williams and Andrew Chesterman's instructions. Finally, the classification of the translating choices was made by following Klauss Kaindl's model.

Λέξεις κλειδιά: Μετάφραση, ορολογία, ιταλικά, αρχείο Παπάφη Translation, terminology, Papafis archive

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη είχε σαν στόχο τη μετάφραση (από τα ιταλικά στα ελληνικά) εννέα επιστολών του αρχείου Παπάφη και την ταυτόχρονη ανάπτυξη ενός άτυπου μεταφραστικού πρωτοκόλλου σχολιάζοντας παράλληλα τις μεταφραστικές επιλογές που υιοθετήθηκαν. Η σχολιασμένη αυτή μετάφραση πραγματοποιήθηκε ακολουθώντας τις υποδείξεις των **Jenny Williams και Andrew Chesterman**¹ (βλέπε παράγραφο «Σχολιασμένη μετάφραση»). Τέλος η κατηγοριοποίηση των μεταφραστικών επιλογών πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το μοντέλο του **Klauss Kaindl** (βλέπε παράγραφο «Μοντέλο Κ. Kaindl»).

1. Τι είναι η “σχολιασμένη μετάφραση”

Σύμφωνα με τους **J. Williams και A. Chesterman**² η σχολιασμένη μετάφραση αποτελεί ένα είδος ενδοσκοπικής έρευνας και μεταφραστικής ανασκόπησης που διενεργείται από πλευράς μεταφραστή ενώ μεταφράζει ή μετά, καταγράφοντας έτσι τη μεταφραστική διαδικασία που ακολούθησε. Ο σχολιασμός αυτός θα πρέπει να περιλαμβάνει μία περιγραφή της μεταφραστικής εντολής, μία ανάλυση του αρχικού κειμένου (σσ. σε επίπεδο συντακτικό, λεξιλογικό και υφολογικό) και, εν τέλει, μία τεκμηριωμένη αιτιολόγηση των μεταφραστικών λύσεων στις οποίες κατέφυγε. Μία απ’ τις αξίες αυτής της ερευνητικής μεθοδολογίας έγκειται στον βαθμό αυτοσυνειδησίας που αναπτύσσεται από πλευράς μεταφραστή η οποία μπορεί να οδηγήσει σε ένα ποιοτικά καλύτερο μεταφραστικό αποτέλεσμα. Για ένα τυπικό παράδειγμα σχολιασμένης μετάφρασης μπορεί κανείς να ανατρέξει στο κείμενο του **Bly**³ -με τίτλο «**Τα 8 Στάδια της Μετάφρασης**» (σσ. *The eight stages of Translation*)- στο οποίο αναφέρεται διεξοδικά στα μεταφραστικά βήματα που ακολούθησε για την απόδοση ενός σονέτου της ποιητικής συλλογής “*Σονέτα στον Ορφέα*” του **Ράινερ Μαρία Ρίλκε** (από τα γερμανικά στα αγγλικά

2. Μοντέλο Κ. Kaindl

Ο Kaindl περιγράφει 6 διαφορετικές στρατηγικές απόδοσης ενός κειμένου από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα στόχο. Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή των εν λόγω

1. **Repetitio**- πιστή απόδοση γλωσσικών, τυπογραφικών, εικονικών στοιχείων του πρωτότυπου κειμένου.

---

1 Williams J., Chesterman A. (1983). *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Manchester: St Jerome Publishing.

2 Williams J., Chesterman A. (1983). *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Manchester: St Jerome Publishing, pp. 7-8.

3 Bly, R. (1983), *The eight stages of translation*. Boston: Rowan Tree Press, pp. 68-89.

⁴ Κασάπη, Ε. (2000). *Τεχνικές ανάγνωσης, ακρόασης και περίληψης κειμένων*. Θεσ/κη: University Studio Press, σελ.47.

2. **Deletio**- αφαίρεση γλωσσικών ή εικονικών στοιχείων που υπήρχαν στο πρωτογενές κείμενο και εμφάνιση του αποσπάσματος σε άλλη μορφή
3. **Detractio**- στρατηγική λογοκρισίας γλωσσικών, τυπογραφικών, εικονικών στοιχείων του πρωτογενούς κειμένου.
4. **Adiectio**- γλωσσικές, τυπογραφικές ή εικονικές προσθήκες που κατά τον μεταφραστή ενισχύουν τους μηχανισμούς κατανόησης του τελικού αναγνώστη
5. **Transmutatio**- αλλαγές στη σειρά εμφάνισης γλωσσικών ή εικονικών στοιχείων του δευτερογενούς κειμένου σε σχέση με το πρωτότυπο
6. **Substitutio**- περιλαμβάνει διαδικασίες κατά τις οποίες το πρωτογενές γλωσσικό, τυπογραφικό ή εικονικό υλικό μεταφέρεται στο μετάφρασμα με μεγαλύτερη ή μικρότερη ισοδυναμία.

Το εν λόγω μοντέλο -όπως ήδη αναφέρθηκε στην εισαγωγή- χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο για το σχολιασμό και την κατηγοριοποίηση των μεταφραστικών επιλογών που πραγματοποιήθηκαν.

3. Το αρχείο Ι. Παπάφη

Το αρχείο αποτελείται από εκατοντάδες επιστολές οι οποίες παρήχθησαν από διάφορα πρόσωπα που διατηρούσαν αλληλογραφία με τον Ι. Παπάφη, αλλά κι απ' τον ίδιο εξυπηρετώντας έτσι τις ανάγκες της διαπροσωπικής και δημόσιας επικοινωνίας του με αγγλόφωνους, ιταλόφωνους, γαλλόφωνους και ελληνόφωνους παραλήπτες.

Ένα μεγάλο μέρος του αρχειακού αυτού υλικού έχει ήδη ψηφιοποιηθεί και μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα (αλλά και στην Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική και Ιταλική) -στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας, III Πρόσκληση» μέσα από την αποπεράτωση του έργου «Ψηφιοποίηση, μετάφραση, τεκμηρίωση και ανάδειξη του ιστορικού αρχείου Ι. Παπάφη» (υπό την επιστημονική επιμέλεια της κ. Ε. Κασάπη).

Ως προς το είδος των εν λόγω επιστολών μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε: *διοικητικά, οικονομικά, νομικά, προσωπικά και υβριδικά.*

Η αξία των συγκεκριμένων τεκμηρίων είναι τεράστια_αφού αποτελούν σημαντικό εργαλείο για τη διερεύνηση της ελληνορθόδοξης κοινότητας της Μάλτας του 19^{ου} αιώνα αλλά και του δημόσιου και ιδιωτικού βίου της ίδιας περιόδου σε Μάλτα, Ιταλία, Γαλλία, Αγγλία και Ελλάδα. Επιπλέον μπορεί κανείς να αντλήσει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το έργο, την προσωπικότητα και τις διαπροσωπικές σχέσεις του Ι. Παπάφη καθώς και άλλων σημαντικών προσωπικοτήτων της εποχής.

Το συγκεκριμένο υλικό είναι πλέον προσβάσιμο σε ψηφιακή μορφή (σκαναρισμένη εικόνα των πρωτοτύπων από κοινού με τα αντίστοιχα ψηφιακά δακτυλογραφημένα αρχεία) στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.papafeio.gr>.

4. Οι επιστολές προς μετάφραση

Εννέα είναι οι επιστολές του αρχείου Παπάφη που επελέγησαν να μεταφραστούν στην ελληνική γλώσσα στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. Η επιλογή των επιστολών αυτών έγινε βάσει γλωσσικών κριτηρίων. Πράγματι έχοντας βαθύτερη γνώση της ιταλικής επέλεξα κείμενα που ανήκουν στη συγκεκριμένη γλωσσική κατηγορία, βάσει της ακόλουθης κατηγοριοποίησης ως προς το περιεχόμενό τους: διοικητικές, οικονομικές, νομικές, προσωπικές και υβριδικές επιστολές.

Έτσι επέλεξα τουλάχιστον μία επιστολή από κάθε κατηγορία και ειδικότερα: *μία (1) διοικητικού, -δύο (2) οικονομικού, μία (1) νομικού, (4) τέσσερις προσωπικού και μία (1) υβριδικού περιεχομένου*. Σε ότι αφορά τις επιστολές προσωπικού χαρακτήρα (με σαφή δηλαδή αναφορά σε έναν και μόνο παραλήπτη) δεδομένης της ποικιλομορφίας που παρουσιάζουν ως προς το περιεχόμενό τους, προχώρησα σε περαιτέρω διαχωρισμό τους βάσει των υποκατηγοριών που ακολουθούν: ενημερωτικές, παραπόνου ή μομφής, αιτητικές και εγκωμιαστικές⁵. Έτσι λοιπόν προχώρησα στην επιλογή 4 επιπλέον επιστολών με στόχο να καλύψω τις 4 προαναφερθείσες υποκατηγορίες.

Οι εν λόγω επιστολές καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος της ζωής του Ι. Παπάφη από το 1836 (αρ. τεκμηρίου **IT-461** – αρ. επιστολής 1) έως το 1882 (ταξ. αρ τεκμ. **264-1** – αρ. επιστολής 8). Οι υπόλοιπες τοποθετούνται στα έτη 1870 (ταξ. αρ. τεκμ. **220-IT** – αρ. επιστολής 2), 1863 (ταξ. αρ. τεκμ. **274-IT** – αρ. επιστολής 4), 1887 (ταξ. αρ. τεκμ. **224-IT** – αρ. επιστολής 5), 1877 (ταξ. αρ. τεκμ. **118-IT** – αρ. επιστολής 6) και 1880 (ταξ. αρ. τεκμ. **122-IT** – αρ. επιστολής 9). Αντίθετα, για τις επιστολές με ταξινομικό αριθμό 241-IT (αρ. επιστολής 3) και 248-IT (αρ. επιστολής 3) δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με το έτος σύνταξης.

Να σημειωθεί ότι το σύνολο σχεδόν των επιστολών έχει ως τελικό αποδέκτη τον **Ι. Παπάφη**, εκτός από μία -την οποία είχε συντάξει ο ίδιος και απευθύνεται σε έναν βρετανό αξιωματούχο, τον **Sir Frederick Hawking** -με ταξ. αριθ. IT4-01. Θα πρέπει να αναφέρουμε επίσης ότι η επιστολή με ταξ. αριθ. 220-IT (αρ. επιστολής 2) δεν φέρει στοιχεία του συντάκτη της.

Στις αμέσως επόμενες παραγράφους θα παρατεθούν σύντομα βιογραφικά στοιχεία ορισμένων εκ των συντακτών ή τρίτων προσώπων που αναφέρονται στις επιστολές που συμπεριελήφθησαν στο παρόν άρθρο και ειδικότερα των:

---

⁵ Αγγέλη Ε. 2012. *Δίκτυα επιστολογράφων στον δέκατο τέταρτο αιώνα*. MSc, Θεσ/κ: ΑΠΘ.

1. Ι. Παπάφη (παραλήπτη του συνόλου των επιστολών που συμπεριελήφθησαν στην παρούσα εργασία εκτός από την επιστολή με ταξινομικό 220-IT (αρ. επιστολής 2),
2. V. Bugeja (συντάκτη της επιστολής με ταξινομικό αρ. 118-IT / αρ. επιστολής 6),
3. A. Digli (αναφέρεται στην επιστολή με ταξινομικό αρ. 118-IT / αρ. επιστολής 6)

Για τα υπόλοιπα πρόσωπα που είτε αναφέρονται στις επιστολές είτε πρόκειται για τους συντάκτες αυτών δεν κατέστη εφικτός ο εντοπισμός βιογραφικών ή άλλων στοιχείων.

5. Ο Ι. Παπάφης

Σύμφωνα με το κείμενο διατριβής του Ιωάννη Ταγαράκη⁶ η βιογραφία του Ιωάννη Παπάφη έχει ως ακολούθως: ο Ι. Παπάφης γεννήθηκε στην Θεσσαλονίκη (1792-1886) και ασχολήθηκε με το εμπόριο και τα χρηματοοικονομικά, ενώ παράλληλα άσκησε χρέη δημόσιου μεσίτη. Σε ηλικία 16 ετών μετέβη στην Σμύρνη όπου εργάστηκε σε εμπορική επιχείρηση του πατέρα του. Μετά το θάνατο των γονέων του (το 1810) την κηδεμονία του Ι. Παπάφη αναλαμβάνει ο θείος του Ι. Αναστάσης (πρόξενος της Σουηδίας στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου) ο οποίος ίδρυσε εμπορική επιχείρηση στην Μάλτα την οποία παρεχώρησε στον ανιψιό του (1812). Έτσι, απ' τη στιγμή εκείνη -και μέχρι το θάνατό του (1886)- ο Ι. Παπάφης θα παραμείνει στην Μάλτα. Το 1822 θα διοριστεί δημόσιος μεσίτης του Βασιλέα της Αγγλίας Γεωργίου, με αποτέλεσμα ν' αποσυρθεί απ' την ενεργή ενασχόλησή του με το εμπόριο. Το 1836 θα απομακρυνθεί, οικιοθελώς, απ' τη συγκεκριμένη θέση (λόγω σοβαρών προβλημάτων υγείας) και αφιερώνεται έτσι στην εκπόνηση μελετών και άρθρων (οικονομικού περιεχομένου) και την παρακολούθηση των χρηματιστηριακών διακυμάνσεων μέχρι το τέλος της ζωής του. Την περίοδο από το 1836 μέχρι το 1886 θα συνεργαστεί με ξένες χρηματιστηριακές και τραπεζικές εταιρίες και ειδικότερα με την Baring Brothers & Co προβαίνοντας σε αγορές και πωλήσεις αξιογράφων, κερδίζοντας έτσι τεράστια ποσά -σημαντικό μέρος των οποίων διέθεσε σε φιλανθρωπικούς σκοπούς. Πράγματι, σημαντικό είναι το φιλανθρωπικό έργο που προσέφερε σε βάθος χρόνου -ήδη απ' το 1827 όταν παραχώρησε ένα σημαντικότατο ποσό στο νεοσύστατο τότε ελληνικό κράτος «...για έργα θεάρεστα υπέρ των δυστυχούντων»- αφού πραγματοποίησε σημαντικές δωρεές σε διάφορα ιδρύματα της Ελλάδας (πανεπιστήμια, σχολεία, ορφανοτροφεία και γηροκομεία) και, ειδικότερα, της Θεσσαλονίκης. Μεγάλος ήταν επίσης ο αριθμός των προσώπων που ευεργετήθηκαν απ' τον Παπάφη -κυρίως συγγενείς και φίλοι- όπως αποκαλύπτεται απ' τις σωζόμενες ευχαριστήριες επιστολές (μία εκ των οποίων συμπεριλαμβάνεται στην παρούσα εργασία, όπως π.χ. ο κουνιάδος του Δ.

⁶ Ταγαράκης Ι. (Χ.Χ.). «Το φιλανθρωπικό έργο στην Ελληνορθόδοξη κοινότητα Θεσσαλονίκης (1840 – 1928)». Ph.D, Θεσ/κη: ΑΠΘ, σελ. 97-137.

Εμμανουήλ, ο ανιψιός του Π. Θεολογίδης, οι ανιψιές του Δ. Βλάχη και Μ. Αχελωΐδου, ο στενός του φίλος Α. Πετροκόκκινος, κ.α.).

6. Ο V. Bugeja

Στην ιστοσελίδα <http://goo.gl/WjLI8B>⁷ αναφέρονται συνοπτικά (στην αγγλική γλώσσα) τα ακόλουθα βιογραφικά δεδομένα που σκιαγραφούν το πρόσωπο και την κοινωνική προσφορά του Vincenzo Bugeja: γεννήθηκε στην Μάλτα (1820-1890), ήταν επιχειρηματίας και φιλάνθρωπος ο οποίος ενίσχυσε με σημαντικά ποσά φτωχούς και ορφανά. Ίδρυσε ειδικό ταμείο υπέρ των νέων μεταναστών (θέτοντας συγκεκριμένα κριτήρια για τους αιτούντες χρηματικής ενίσχυσης: με βάση το φύλο, την εθνικότητα, την οικογενειακή κατάσταση, το χαρακτήρα, τις γνώσεις και την κοινωνική θέση). Χρηματοδότησε την ανέγερση του θρησκευτικού Ιδρύματος «Vincenzo Bugeja» προορίζοντάς το για κατάλυμα ορφανών και εξασφάλισε την αδιάκοπη λειτουργία του αναθέτοντας τη διαχείρισή του στην τοπική θρησκευτική αδελφότητα «Sisters of clarity» στο Humrun⁸ της Μάλτας η οποία ιδρύθηκε την άνοιξη του 1880 και λειτουργεί κανονικά έως σήμερα. Στην ίδια πηγή γίνεται αναφορά σε φήμες που θέλουν το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του να προέρχεται απ' τον τζόγο (στους κύκλους των χαρτοπαιχτικών λεσχών του Μόντε Κάρλο και της υπόλοιπης Ευρώπης έγινε γνωστός με το προσωνύμιο «The Maltese Matador» (σ. «ο Ταυρομάχος της Μάλτας»). Τέλος σε αναγνώριση της προσφοράς του και δεδομένου ότι ήταν καθολικός, έλαβε τον τίτλο του μαρκησίου απ' τον Πάπα, ενώ παράλληλα του αφιερώθηκε μνημείο στο Mall της Floriana⁹.

7. Ο Σερ Adrian Digli

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα <http://goo.gl/YiTNEq>¹⁰ και το άρθρο του Arturo Merciecca¹¹ ο Sir Adrian Digli (1817-1900) υπήρξε δικηγόρος και πρόεδρος του Εφετείου της Μάλτας. Σπούδασε στην εκκλησιαστική σχολή της Μντίνια¹² και στη Νομική σχολή της Μάλτας -όπου ολοκλήρωσε το διδακτορικό του σε ηλικία μόλις 19 ετών (το 1836). Επιπλέον, ταξίδεψε σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις (Ρώμη, Μπολόνια, Βόννη, Χαϊδελβέργη και Λονδίνο) όπου εντρύφησε στις ξένες γλώσσες και τη νομική επιστήμη.

Μετά την παραχώρηση Συντάγματος στην Μάλτα το 1848, ο Sir Adrian ορίστηκε –κατόπιν ψηφοφορίας- μέλος του Κυβερνητικού Συμβουλίου εκπροσώπησης του λαού. Το 1852 ο Sir A.D. καθιέρωσε το θεσμό της πολιτοφυλακής στην Μάλτα και λίγα χρόνια αργότερα, το 1854, διορίστηκε επίσημος Νομικός του Στέμματος,

⁷ «Vincenzo Bugeja (1820-1890) Businessman, Philanthropist».

<http://www.maltamigration.com/>, <http://goo.gl/WjLI8B>, [προσπ. 20/06/2014].

⁸ <http://goo.gl/pFcPsc>, [προσπ. 04-09-14].

⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Floriana>, [προσπ. 04-09-14].

¹⁰ «Adrian Digli», <http://en.wikipedia.org/>, <http://goo.gl/YiTNEq>, [προσπ. 25/06/2014].

¹¹ Arturo Merciecca (1954). «Sir Adriano Digli [Part I] sommo statista, legislatore magistrato». *Journal of the Malta Historical Society*, 1, pp 164-184.

¹² <http://goo.gl/7aB1wB>, [προσπ. 04-09-14].

συμβάλλοντας έτσι στην εδραίωση της Αστικής Νομοθεσίας. Διετέλεσε, επίσης, κυβερνητικός σύμβουλος και κυβερνητικός διαχειριστής. Επιπλέον, προώθησε τη ανακατασκευή και διεύρυνση του ιστορικού λιμανιού της Μάλτας Misrah Ghar il-Kbir¹³, της Αγοράς, του Βασιλικού θεάτρου της Βαλέτας και του ψυχιατρικού ασύλου στο H'Attard¹⁴.

Το 1862 μετέβη στο Τορίνο για να διαπραγματευτεί μία συνθήκη απέλασης εγκληματιών απ' την Ιταλία. Επιπλέον, στα χρόνια που διετέλεσε νομικός για λογαριασμό του Στέμματος έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην εισαγωγή μιας καινούργιας νομικής θεωρίας που αφορούσε τον τομέα του αστικού δικαίου, έχοντας επεξεργαστεί και μετατρέψει τους αστικούς κώδικες της Μάλτας, των ετών 1868 και 1873, σε μία ενιαία κωδικοποιημένη μορφή. Το 1880 τοποθετήθηκε στην υψηλότερη νομική βαθμίδα έχοντας διοριστεί Πρόεδρος του Εφετείου με τίτλο Αρχιδικαστή. Τέλος εκπροσώπησε την τοπική και αυτοκρατορική Κυβέρνηση σε διάφορες εξωτερικές αποστολές, όπως π.χ. στην Κύπρο, όταν οι ίδιοι οι Κύπριοι ζήτησαν να διοριστεί Ύπατος Αρμοστής. Στα πλαίσια όλων των προαναφερθέντων δράσεων ενήργησε, ουσιαστικά, ως Κυβερνήτης της Μάλτας. Ο Sir Digli παντρεύτηκε δύο φορές, την πρώτη με την Catherine Mamo-Mompalao (1857) και τη δεύτερη με την Amy Mildred Charlton

8. Ιστορικό πλαίσιο: Η Μάλτα κατά τον 19^ο αι.

Το ιστορικό πλαίσιο σκιαγραφείται με βάση τους Ronald Hyam¹⁵ και Philippa Levine¹⁶.

Οι επιστολές χρονολογικά τοποθετούνται στην περίοδο του «Αυτοκρατορικού Αιώνα της Βρετανίας», όπως αναφέρεται απ' τον Ronald Hyam, που στην ουσία πρόκειται για την περίοδο της βρετανικής αποικιοκρατίας» (1815-1914). Την εποχή αυτή η Μάλτα βρισκόταν υπό βρετανική κατοχή και χρησιμοποιούνταν, κυρίως, ως διαμετακομιστικός σταθμός και αρχηγείο του βρετανικού στόλου. Να σημειωθεί ότι από τις αρχές του 16^{ου} έως τα τέλη του 18^{ου} αι. το νησί διοικούνταν απ' το (θρησκευτικό) **Τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ** (μετά από απόφαση του **Καρόλου Ε'** -τότε αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας). Η κυριαρχία του Τάγματος των Ιπποτών ολοκληρώθηκε μετά την κατάληψη της νήσου από τα στρατεύματα του **Ναπολέοντα Βοναπάρτη** (το έτος 1798, ενώ κατευθύνονταν προς την Αίγυπτο).

Η Μάλτα, εν τέλει, θα περάσει στα χέρια των Βρετανών μετά το τέλος των **Ναπολεόντειων Πολέμων** και το **Συνέδριο της Βιέννης** του 1815.

¹³ http://en.wikipedia.org/wiki/Misrah_Ghar_il-Kbir, [προσπ. 04-09-14].

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Attard>, [προσπ. 04-09-14].

¹⁵ Hyam R. (2007). *Britain's imperial century, 1815– 1914 - A study of empire and expansion*. Basingstoke: Macmillan, pp. 203-332

¹⁶ Levine P. (2007). *THE BRITISH EMPIRE –SUNRISE TO SUNSET*. PEARSON: Longman.

9. Η Μάλτα κατά την περίοδο του «Αυτοκρατορικού Αιώνα της Βρετανίας» και η Ελληνική Κοινότητα της Μάλτας κατά τον 19^ο αι.

Η Ελένη Γαρδίκια στα πλαίσια έρευνας ¹⁷ που διενήργησε σχετικά με την ίδρυση του Ελληνικού Προξενείου της Μάλτας (1827) παραθέτει σημαντικά στοιχεία που αφορούν το ρόλο της Μάλτας κατά τον 19ο αιώνα, ενώ παράλληλα αναφέρεται σε γεγονότα που σχετίζονται με την ελληνική κοινότητα της νήσου της ίδιας περιόδου και τις οποίες παραθέτω στη συνέχεια. *Η Μάλτα γνώρισε την κορύφωση της οικονομικής της άνθησης κατά την περίοδο των ναπολεόντειων πολέμων και του Ηπειρωτικού αποκλεισμού* -αφού η Αγγλία (μετά από σχετικό διάταγμα του 1806) επέτρεπε στην τότε γαλλοκρατούμενη Ευρώπη να εισάγει προϊόντα μόνο από τη Βρετανική Αυτοκρατορία. Έτσι η Μάλτα αναδεικνύεται σε βασικό κέντρο (διαμετακομιστικού) εμπορίου και τροφοδοσίας της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η κατάσταση αυτή παγιώθηκε περαιτέρω το 1808, λόγω της αμερικανικής πολιτικής κατά του ευρωπαϊκού εισαγωγικού εμπορίου, γεγονός το οποίο ανάγκασε τους Βρετανούς να στρέψουν το βλέμμα τους στην αγορά της Ανατολής, εισάγοντας πρώτες ύλες από εκεί, με αποτέλεσμα το νησί να γεμίσει με εμπορικούς οίκους. Το 1813 θα σημάνει το τέλος των ναπολεόντειων πολέμων, αλλά και το ξέσπασμα μιας μεγάλης επιδημίας στην Μάλτα που θα οδηγήσει το εμπόριό της σε παρακμή αφού τα λιμάνια της Ευρώπης επέβαλαν καραντίνα στο σύνολο των πλοίων που προέρχονταν από εκεί, ακόμη και μετά την παρέλευση της επιδημίας για λόγους εμπορικού ανταγωνισμού. Τελικά, το 1826, μετά από σειρά διαπραγματεύσεων και πρωτοβουλιών του Διοικητή της Μάλτας Lord Rawdon – Hastings επιτυγχάνεται η άρση των περιορισμών αυτών κι έτσι η Μάλτα θα ζήσει μία νέα περίοδο εμπορικής άνθησης που θα συνοδευτεί με την ίδρυση νέων εμπορικών οίκων από την Αγγλία, την Ιταλία, αλλά και την Ελλάδα.

Σχετικά με την ελληνική κοινότητα, η κ. Γαρδίκια, αναφέρει ότι ο ελληνικός πληθυσμός στο νησί δεν πρέπει να ήταν πολυάριθμος κατά τα προεπαναστατικά χρόνια (συμπεριλαμβανομένης της περιόδου που στο νησί κατέφθασε ο Ι. Παπάφης -1813, βάσει των στοιχείων που είχε στα χέρια της). Αργότερα όμως -από το 1822, μετά από τη σφαγή της Χίου και σειρά άλλων δραματικών γεγονότων- άρχισαν να καταφθάνουν στο νησί πρόσφυγες από την Ελλάδα, χωρίς όμως να γνωρίζουμε ποια ήταν η κοινωνική τους σύσταση ή σε ποιους τομείς δραστηριοποιήθηκαν επαγγελματικά

10. Η μεθοδολογία μετάφρασης που ακολουθήθηκε (πρωτόκολλο)

Κατ' αρχάς πραγματοποιήθηκε έλεγχος των πρωτοτύπων (και πιο συγκεκριμένα η σκαναρισμένη μορφή των επιστολών) και των δακτυλογραφημένων αντιγράφων τους (που εντοπίστηκαν στο ηλεκτρονικό αρχείο Ι. Παπάφη) για τυχόν λάθη.

---

¹⁷ Γαρδίκια Ε. (1972). «Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΛΤΑΣ (1827)». Μνήμων, 2, σελ. 118-134.

Έπειτα έγινε αναδρομή στα «εξωτερικά στοιχεία» της κάθε επιστολής (μέσω του ψηφιακού αρχείου του Ιδρύματος¹⁸), ήτοι: παραγωγό, αποδέκτη, χρονολογία και τόπο παραγωγής τεκμηρίου.

Εν συνεχεία ακολούθησε μελέτη του ιστορικού πλαισίου της εποχής στην οποία αυτές εντάσσονται με σκοπό να γίνουν κατανοητά τυχόν πολιτιστικά στοιχεία που περιέχουν κι αυτό διότι –όπως ορθά αναφέρει ο Turi- «η μετάφραση είναι μία δραστηριότητα η οποία εμπλέκει δύο πολιτιστικές παραδόσεις» με τις οποίες (αναπόφευκτα) έρχεται αντιμέτωπος κι ο μεταφραστής¹⁹ (βλέπε παράγραφο «ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – Η Μάλτα κατά τον 19^ο αι.»).

Αμέσως μετά συγκεντρώθηκαν τα βιογραφικά στοιχεία των προσώπων που αναφέρονται σε αυτές (παραγωγούς, αποδέκτες, κτλ. Βλέπε τις ακόλουθες παραγράφους: «Ο Ι. Παπάφης», «Ο V. Bugeja», «Η Οικογένεια BARING και ο Τραπεζικός Οίκος Baring Brothers & Co» και «Sir A. Digli») με στόχο να προσδιοριστεί η κοινωνική τους προέλευση (η οποία υφολογικά θα πρέπει να αποτυπωθεί και στην ελληνική μετάφραση).

Έπειτα ακολούθησε μία πρώτη ανάγνωση των σύντομων περιλήψεων της κάθε επιστολής, που εντοπίστηκαν στο ψηφιακό αρχείο Ι. Παπάφη (βλέπε πίνακες εξωγλωσσικών στοιχείων) για να διαμορφωθεί μία πρώτη άποψη σχετικά με το περιεχόμενό τους και την ορολογία που εκεί χρησιμοποιήθηκε (σσ. από τους συντάκτες των συμπεκνώσεων).

Ακολούθησε η διαδικασία ανάγνωσης των επιστολών κατά την οποία επισημάνθηκαν οι άγνωστοι όροι και οι εκφράσεις εκείνες που ήταν (εκ πρώτης όψεως) δυσνόητες και ακολούθησε μία αναδρομή σε ηλεκτρονικά και έντυπα λεξικά (βλέπε παράγραφο «Εργαλεία μετάφρασης, λεξικά, βάσεις ορολογίας και διαδίκτυο»).

Τέλος πραγματοποιήθηκε μία συντακτική και υφολογική ανάλυση των επιστολών (βλέπε παράγραφο «Μορφο-συντακτική και υφολογική ανάλυση επιστολών») με στόχο να μελετηθούν βαθύτερα τα προβληματικά τους σημεία (ή άλλα ιδιαίτερα στοιχεία που ενδεχομένως αυτές περιέχουν) .

Ακολούθησε η διαδικασία σύνθεσης και απόδοσης των επιστολών στην ελληνική. Για τα σημεία εκείνα που παρουσίαζαν δυσκολίες ζητήθηκε η συνδρομή ειδικού, όπως συνέβη π.χ. στην περίπτωση της επιστολής αρ. 3 (σσ. νομικού χαρακτήρα) όπου ήταν αναγκαία η γλωσσική υποστήριξη από πλευράς δικηγόρου (για τα υπόλοιπα προβληματικά σημεία ζητήθηκαν διευκρινήσεις από φιλόλογο με μητρική γλώσσα την ιταλική: Mario Congedo – συνταξιούχος Καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης της Ιταλίας).

Το τελικό στάδιο περιελάμβανε τη διαδικασία αξιολόγησης του μεταφράσματος (σσ. proof-reading -σε συντακτικό και γραμματικό επίπεδο) από πλευράς φιλόλογου.

¹⁸ www.papafeio.gr .

¹⁹ <http://www3.uji.es/> , «Cultural Implications for translation», <http://goo.gl/11B1Pa>, [προσπ. 05/08/2014].

11. Εργαλεία μετάφρασης, λεξικά, επιστημονικά κείμενα και διαδίκτυο

Όπως ορθά αναφέρει ο Sofer²⁰ στο βιβλίο του με τίτλο «The Translator's Handbook», κανείς μεταφραστής (όσο ολοκληρωμένος κι αν είναι) -ακόμη και με τεράστια εμπειρία- δεν μπορεί να εργαστεί χωρίς λεξικά ή κείμενα αναφοράς. Μόνο αν η γλώσσα παρέμενε στατική θα μπορούσε κανείς να προσεγγίσει ένα επίπεδο εξειδίκευσης στη μετάφραση όπου οι αναφορές και τα λεξικά θα έπαιζαν δευτερεύοντα ρόλο, κάτι το οποίο δεν ισχύει στις μέρες μας αφού η γνώση και η γλώσσα εξελίσσονται και αλλάζουν διαρκώς. Επομένως για την αναζήτηση άγνωστων λέξεων έγινε χρήση μονόγλωσσων λεξικών ιταλικής γλώσσας -σε ηλεκτρονική (Il Grande Dizionario Hoepli²¹) και έντυπη μορφή (Il Grande Dizionario Garzanti) αλλά και αγγλικής γλώσσας (σε ηλεκτρονική μορφή²² για την απόδοση ακρωνύμιου). (<http://www.collinsdictionary.com>).

Επιπλέον, όπου προέκυψαν αμφιβολίες σχετικά με τη σημασία (ή ακόμη και την ορθογραφία) ορισμένων ελληνικών όρων έγινε αναδρομή στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας και ειδικότερα στην ηλεκτρονική μορφή του που φιλοξενείται στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας²³ (Πύλη για την ελληνική γλώσσα). Τέλος για την αποσαφήνιση νομικών όρων της επιστολής αρ. 3 χρειάστηκε να γίνει αναδρομή σε εγχειρίδια δικαίου των αξιογράφων (ελληνικών αλλά και ιταλικών) καθώς και σε πρότυπα ασφαλιστικά συμβόλαια (βλέπε για την επιστολή αρ. 3).

12. Παράδειγμα μορφοσυντακτικής ανάλυσης επιστολής αρ. 6

Εξωγλωσσικά στοιχεία τεκμηρίου αρ.6 (επιστολή προσωπικού χαρακτήρα/παραπόνου ή μομφής)
Εξωτερικά στοιχεία:
Ταξινομικός Αριθμός Τεκμηρίου: 118 IT
Εσωτερικά στοιχεία:
Κειμενικός Τύπος: Επιστολή
Παραγωγός τεκμηρίου: Bugeja, V.
Αποδέκτης τεκμηρίου: Ι. Παπάφης
Χρονολογία Παραγωγής: 1877-12-07
Τόπος παραγωγής: Βαλέτα (Μάλτα)
Θέμα/σύντομη περίληψη: Εκδήλωση δυσaréσκειας σχετικά με συμπεριφορά του

²⁰ Sofer M. (1999). *The translator's Handbook*. Maryland: Shreiber Publishing, σελ. 95-96.

²¹ <http://dizionari.repubblica.it/italiano.php>

²² <http://www.collinsdictionary.com>, [προσπ. 05-09-14]

²³ <http://goo.gl/OLxo1a>, [προσπ. 27-02-14].

κοινού τους φίλου (Adrian) και υπόσχεση για ανταπόδοση αυτής της άσχημης συμπεριφοράς. [η περίληψη εντοπίστηκε στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του αρχείου I. Παπάφη και μεταφέρεται εδώ αυτούσια]	
ΙΤΑΛΙΚΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ
<p>Ντοσιέ Ιταλικών Ι 118 A, B IT Δακτυλογράφηση: Ιωαννίδου Αθηνά 21-7-06</p> <p>1r (Confidenzialissima) Casa, 7, Dicembre 77 Caro Sigr Pappaffy Invece di scrivere a Sir Adrian, o meglio all' uomo più ingrato e vendicativo di questo mondo, scrivo a voi, per dirvi che ebbi ripugnanza di scrivergli e dargli del "Caro amico", dopo l' inqualificabile sua condotta di jeri²⁴. Non è lontano però il momento di rendergli la pariglia²⁵</p> <p>colla mia Testimonianza nei Libelli del Sigr Francesco S. ??bisere; cioè mi servi Giuri. Dopo un' amicizia di 40 anni come egli stesso si esprese in una sua lettera,</p> <p>1v (κενό)</p> <p>2r e dopo confidenze ed affari di 18 lunghi anni non è da gentil' uomo di trattarmi come se fossi un Boja²⁶ ed avviliarmi</p>	<p>Ντοσιέ Ιταλικών Ι 118 A, B IT Δακτυλογράφηση: Ιωαννίδου Αθηνά 21-7-06</p> <p>1r (Άκρως εμπιστευτική) Casa, 7, Δεκέμβριος '77 Ακριβέ μου κύριε²⁷ Παπάφη Αντί να γράψω στον Σερ Άντριαν, ή καλύτερα στον πιο αχάριστο και εκδικητικό άνθρωπο αυτού του κόσμου, ,γράφω σ' εσάς, για να σας πω ότι ένιωσα αποστροφή στην ιδέα να του γράψω προσφωνώντας τον «φίλο αγαπητό», μετά την αχαράκτηριστη χθεσινή συμπεριφορά του. Δεν θ' αργήσει όμως η στιγμή που θα τον κάνω να το πληρώσει με το ίδιο νόμισμα</p> <p>με την αναφορά μου στους Λιβέλλους του κ. Francesco S. Μετά από μία φιλία 40 ετών όπως ο ίδιος ανέφερε σε [παλαιότερη] επιστολή του</p> <p>1v (κενό)</p> <p>2r κι έπειτα από τόσες εκμυστηρεύσεις και συνεργασίες 18 ολόκληρων ετών δεν αρμόζει σ' έναν ευγενή άνθρωπο να μου συμπεριφέρεται σαν να 'μουν κάνα παλιοτόμαρο και να με ταπεινώνει σε</p>

²⁴ Ieri.

²⁵ <http://dizionari.repubblica.it/Italiano/O/onde.php>, [προσπ. 27-04-2014] – Pariglia: 1 Coppia di cose uguali: una p. di fucili, 4 fig. **Contraccambio** | **Rendere la pariglia**, ricambiare un torto, un'offesa e sim.: ha fatto insinuazioni sul mio conto e io gli ho reso la p.

²⁶ Boia

<p>inanzi una mensa di 18 persone. Abbiate la mia parola d'onore che darò una lezione all'uomo più potente di Malta che non se la dimentichi troppo presto. Sempre Vos. Aff.mo</p> <p>Vincenzo Bugeja</p> <p>2v Vin[cen]zo Bugeja 7 D[ecem]bre 1877</p>	<p>γεύμα παρουσία 18 ατόμων.</p> <p>Έχετε το λόγο μου ότι θα δώσω ένα μάθημα στον ισχυρότερο άνδρα της Μάλτας που δεν πρόκειται να ξεχάσει τόσο σύντομα.</p> <p>Ασπαζόμενος σε φιλικώς μένω</p> <p>Vincenzo Bugeja</p> <p>2v Vin[cen]zo Bugeja 7 Δεκεμβρίου 1877</p>
---	--

Αρ. επιστολής 6

Στην επιστολή αρ. 6 παρατηρήθηκαν διάφορες μορφο-συντακτικές δομές οι οποίες δεν χρησιμοποιούνται πλέον στην ιταλική.

«**Che ebbi ripugnanza**»: βάσει των κανόνων που διέπουν την ιταλική γλώσσα θα ήταν προτιμότερο να χρησιμοποιηθεί η ακόλουθη μορφή: «*Che ho avuto ripugnanza*» (δηλαδή ένα «passato prossimo» -αντί του «passato remoto»- αφού πρόκειται για μία ενέργεια η οποία αν και πραγματοποιήθηκε κατά το παρελθόν τα αποτελέσματά της συνεχίζουν να έχουν επιπτώσεις και στο μέλλον). Πράγματι το αίσθημα αποτροπιασμού (ripugnanza) που βίωσε ο συγγραφέας της επιστολής δεν «εξαυλώνεται» άμεσα αφού συνεχίζει να «παράγει» τα (δυσάρεστα) αποτελέσματά της και μετά.

«**L'inqualificabile condotta di jeri**»: το γράμμα “j” -το οποίο απαντάται σε διάφορα ξένα αλφάβητα- χρησιμοποιούνταν κάποτε και στην ιταλική γλώσσα. Σήμερα όμως (στην ιταλική) έχει περιέλθει σε αχρησία. Παρ’ όλα αυτά εξακολουθεί να χρησιμοποιείται στην περίπτωση γλωσσικών δανείων (ξένων δηλαδή όρων που εισήλθαν στην ιταλική γλώσσα μετέπειτα – ιταλ. «forestierismi»).

«**Non è lontano però [...] rendergli la pariglia**». Σήμερα η έκφραση «*Rendergli la pariglia*» χρησιμοποιείται σπάνια στην ιταλική γλώσσα. Πλέον έχει αντικατασταθεί από την έκφραση: «*Ricambiare un torto*» ή «*Riambiare un'offesa*». Ο όρος «*Pariglia*» παραπέμπει, πλέον, στη σημασία του «ζεύγους» (ζεύγος αλόγων –pariglia di cavalli- κτλ.).

²⁷ <http://www.papafeio.gr/viewdocument.jsp?docID=5352>, [προσπ. 21/03/2014] - Οικονομική επιστολή [19ου αι.] μέσω της οποίας ο Παπάφης αναφέρει στο Μ. Σαλβάγο τον λόγο για τον οποίο δεν τον συμφέρει να πουλήσει φόντα (=κεφάλαια).

«**Colla**»: η πρόθεση “colla” έχει περιέλθει πλέον σε αχρησία στην ιταλική γλώσσα κι έχει αντικατασταθεί με τη μορφή **con la**.

«**E dopo confidenze ed affari di 18 lunghi anni**»: έχει παραληφθεί το κόμμα μετά το “e”.

«**Di trattarmi**»: η πρόθεση «di» αποτελεί πλεονασμό.

«**Boja**»: Πρόκειται για τον όρο Boia (σσ. μπόγιας –στο κείμενο αποδόθηκε ως “παλιοτόμαρο”) το j (όπως αναφέρθηκε και παραπάνω) έχει περιέλθει σε αχρησία (στην ιταλική).

«**Inanzi una mensa**» – στα σημερινά ιταλικά έχει αντικατασταθεί πλέον με την έκφραση «*davanti una mensa*». Δηλαδή τη θέση της πρόθεσης (preposizione) «Inanzi» την παίρνει η πρόθεση «davanti».

«**Abbiate la mia parola**» (σσ. έχετε το λόγο μου) – Αντί του congiuntivo «Abbiate» θα ήταν προτιμότερη η ακόλουθη μορφή: «Avete la mia parola». Το «abbiate», πράγματι, εκφράζει μία αμφιβολία (ή επιθυμία), ενώ το «presente indicativo» ένα γεγονός (dato di fatto). Στην προκειμένη περίπτωση ο συντάκτης όταν επικαλείται το λόγο της τιμής του φαίνεται να διακατέχεται από βεβαιότητα (ιταλ. «abbiate la mia parola»)

Che non si dimentica troppo presto (σσ. που θα του μείνει αξέχαστο) – αντί του congiuntivo presente θα ήταν προτιμότερος ένας futuro semplice: “*che non se la dimenticherà troppo presto*”. Πράγματι ο συντάκτης δεν εκφράζει κάποια επιθυμία (σσ. είναι σίγουρος ότι θα προχωρήσει στο σχέδιο που έχει κατά νου).

Υφος: εκφράζει αισθήματα απογοήτευσης, θυμού και έντονης επιθυμίας για εκδίκηση. Φιλικό απέναντι στον αποδέκτη της επιστολής

13. Παράδειγμα σχολιαμού μεταφραστικών δυσκολιών επιστολής αρ. 1

Εξωγλωσσικά στοιχεία	τεκμηρίου	αρ.1
<u>(επιστολή διοικητικού χαρακτήρα)</u>		
<u>Εξωτερικά στοιχεία:</u>		
Ταξινομικός Αριθμός Τεκμηρίου: IT4.01		
Δακτυλογράφηση: Ιωαννίδου Αθηνά 21-7-06		
<u>Εσωτερικά στοιχεία:</u>		
Κειμενικός Τύπος: Επιστολή		
Παραγωγός τεκμηρίου: Ι. Παπάφης		
Αποδέκτης τεκμηρίου: Sir Frederick Hawking G.C.M.G.		

<p>Χρονολογία Παραγωγής: 1836-05-11</p> <p>Τόπος παραγωγής: Μάλτα</p> <p>Θέμα/περίληψη: Επιστολή προς τον Γραμματέα της Κυβέρνησης με την οποία ο Ι. Παπάφης ζητάει την άδεια να δημοσιεύσει το περιεχόμενο δύο επιστολών μέσω του Κυβερνητικού Τυπογραφείου.</p>	
ΙΤΑΛΙΚΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ
<p>Malta 11 Maggio 1836</p> <p>Signore</p> <p>In data del 2 corrente ho avuto l'onore di dirigere²⁸ al Governo una lettera riferendomi ad un'altra mia lettera scritta al Comitato dei negozianti Maltesi in data del 28 Marzo scorso, copia della quale ~~[[formalmente pervenne²⁹ alla]]~~³⁰ ebbe ufficialmente il Governo dal Comitato medesimo; ora vengo la presente a supplicare S. E. O.³¹ l'Agente Luogotenente³² Governatore di compiacersi³³ per mettermi di pubblicare il contenuto delle suddette due lettere per mezzo della stamperia del Governo.</p> <p>Ho l'onore di essere Signore vostro umilissimo ed obbedientissimo servitor.</p> <p>All' onorabile Sir Frederick Hawking G. C. M. G³⁴ Principale Segretario di Governo</p> <p>Valletta</p>	<p>Μάλτα 11 Μαΐου 1836</p> <p>Κύριε</p> <p>Στις 2 του τρέχοντος [μήνα] είχα την τιμή να απευθύνω στην Κυβέρνηση μία επιστολή με την οποία αναφερόμουν σε μία άλλη που είχα συντάξει [παλαιότερα] προς την Επιτροπή των Μαλτέζων καταστηματαρχών με ημερομηνία 28 του περασμένου Μαρτίου, αντίγραφο της οποίας ~~[[επισήμως παρελήφθη από]]~~ έλαβε επισήμως και η Κυβέρνηση απ' την ίδια την Επιτροπή.</p> <p>Τώρα δια της παρούσας εκλιπαρώ την Εξοχήτά σας³⁵ έτσι ώστε εσείς κ. Αναπληρωτή του Κυβερνήτη να μου επιτρέψετε –αν έχετε την καλοσύνη– να δημοσιεύσω το περιεχόμενο των προαναφερθεισών δύο επιστολών μέσω του Τυπογραφείου της Κυβερνήσεως.</p>

²⁸ <http://dizionari.repubblica.it/Italiano/R/rivolgere.php> [προσπ. 20/03/2014] – **Dirigere:**

³ Indirizzare: *le lettere sono dirette a Milano; il telegramma è d. a me.* SIN. **inviare, spedire.**

²⁹ <http://dizionari.repubblica.it/Italiano/P/pervenire.php>, [προσπ. 20/03/2014] – **Pervenire:**

¹ Arrivare, giungere: *la sua domanda ci è regolarmente pervenuta* || Riuscire ad arrivare, con fatica o a gradi: *dopo ore di cammino pervennero a destinazione; p. alla gloria, alla fama.*

³⁰ Η διαγραφή έχει γίνει απ' τον Ι. Παπάφη.

³¹ <http://goo.gl/fJIR7V>, [προσπ. 20/03/2014] – **S.E.O.:** “Sua Eccellenza l' Onorabile [...] (Sir FREDERICK CAVENDISH)”.

³² <http://dizionari.repubblica.it/Italiano/L/luogotenente.php>, [προσπ. 20/03/2014] – **Luogotenente:**

¹ Persona che sostituisce chi riveste una carica importante. svolgendone temporaneamente gli uffici: *il l. dell'imperatore* || scherz., estens. Sostituto.

³³ <http://dizionari.repubblica.it/Italiano/C/compiacere.php>, [προσπ. 20/03/2014] – **Compiacere:** Fare piacere, fare volentieri cosa grata ad altri: *ha voluto compiacergli.*

³⁴ <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/gcmg>, [προσπ. 20/03/2014] – **GCMC:** abbreviation for (Knight or Dame) Grand Cross of the Order of St Michael and St George (a Brit title).

³⁵ <http://goo.gl/IEth5i>, [προσπ. 25-03-2014]

<p>σελ. 2</p> <p>Copia della lettera scritta al Governo in data del 11 Maggio 1836</p>	<p>Μένω δούλος σας³⁶</p> <p>Στον αξιότιμο Σερ Frederick Hawking (Τιμημένο με Μεγαλόσταυρο του Τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου) Κύριο Γραμματέα της Κυβέρνησης.</p> <p>Βαλέτα</p> <p>σελ. 2</p> <p>Αντίγραφο της επιστολής που εστάλη στην Κυβέρνηση με ημερομηνία 11 Μαΐου 1836</p>
---	--

Επιστολή αρ. 1

Στην επιστολή αρ. 1 αντιμετωπίστηκαν ορισμένα προβλήματα που σχετίζονται με τον τρόπο απόδοσης των ακρωνύμων «S.E.O.» (και ειδικότερα της φράσης « [...] ora vengo la presente a supplicare S. E. O») και «G.C.M.G.» («All' onorabile Sir Frederick Hawking G. C. M. G [...]»). Κατόπιν έρευνας στο διαδίκτυο διαπιστώθηκαν τα εξής:

Το **S.E.O.** αποτελεί συντομογραφία της έκφρασης «Sua Eccellenza I' Onorabile»³⁷: «Την Αξιότιμη Εξοχότητά Σας». Έτσι λοιπόν η φράση « [...] ora vengo la presente a supplicare S. E. O» θα μπορούσε να αποδοθεί ως εξής: «Τώρα δια της παρούσας ικετεύω την αξιότιμη Εξοχότητά Σας». Παρ' όλα αυτά προτιμήθηκε το ισοδύναμο «Τώρα δια της παρούσας εκλιπαρώ την Εξοχότητά Σας» - έκφραση η οποία συναντάτε συχνότερα σε επιστολές του 19^{ου} αι. (αλλά και σε παλαιότερα τεκμήρια - βλέπε π.χ. επιστολή Bartolomeo Minio – 1479, <http://goo.gl/IEth5i>). [πρόκειται για *adiectio*: γλωσσική προσθήκη που ενισχύει τους μηχανισμούς κατανόησης του τελικού κειμένου].

Το **G.C.M.G** αποτελεί συντομογραφία του «Grand Cross of the Order of St Michael and St George»: «Μεγαλόσταυρος του Τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου». Με βάση τη γενική οδηγία του Peter Newmark³⁸ προτιμήθηκε η

³⁶ <http://www.papafeio.gr/viewdocument.jsp?docID=5366>, [προσπ. 20/03/2014] – Εμπορική επιστολή [19ου αι.] μέσω της οποίας ο Παπάφης ενημερώνει τους διευθυντές ασφαλιστικής εταιρείας στη Σύρα ότι, δεν φαίνεται το ελληνικό πλοίο "Ταξιάρχης", το οποίο ναυάγησε στην Αγγλία, να είχε συνάψει ασφάλεια στη Μάλτα. Παρακαλεί όμως τους κυρίους άλλη φορά να απευθυνθούν αλλού για τυχόν πληροφορίες, επειδή ο ίδιος έχει αποσυρθεί εδώ και καιρό από τις εμπορικές υποθέσεις].

³⁷ <http://goo.gl/IEth5i>, [προσπ. 25-03-2014]]

³⁸ Newmark P. (1995). *Approaches to Translation*. Cornwall: Phoenix ELTC, σελ. 152

επεξηγηματική πρόταση «Στον αξιότιμο Σερ Frederick Hawking *Τιμημένο με Μεγαλόσταυρο του Τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου*» αντι ενός ακρωνύμου. [πρόκειται για *adiectio*: γλωσσική προσθήκη που ενισχύει τους μηχανισμούς κατανόησης του τελικού κειμένου].

Επιπλέον υπήρξε προβληματισμός αναφορικά με την απόδοση της επιφώνησης «Ho l'onore di essere Signore vostro umilissimo ed obbedientissimo servitore» η οποία στα ελληνικά μεταφράζεται ως εξής: «Έχω την τιμή να είμαι Κύριε ένας ταπεινότατος και υπάκουος υπηρέτης σας». Τελικά προτιμήθηκε το ισοδύναμο «Μένω δούλος σας» -έκφραση η οποία χρησιμοποιείται κατά κόρον στις επιφωνήσεις των επιστολών του αρχείου Ι. Παπάφη (όπως π.χ. σε εμπορική επιστολή του 19^{ου} αι., βλέπε σύνδεσμο που ακολουθεί <http://www.papafeio.gr/viewdocument.jsp?docID=5366>) [πρόκειται για *substitutio*: διαδικασία κατά την οποία το πρωτογενές γλωσσικό υλικό μεταφέρεται στο μετάφρασμα με μεγαλύτερη ή μικρότερη γλωσσική ισοδυναμία].

Σε επίπεδο λεξιλογίου αντιμετωπίστηκαν δυσκολίες στην απόδοση των ρημάτων: **dirigere** και **compiacersi**, καθώς και του ουσιαστικού «luogotenente» (sostantivo maschile) για την επίλυση των οποίων έγινε αναδρομή σε έντυπα και ηλεκτρονικά λεξικά (βλέπε παράγραφο «**Εργαλεία μετάφρασης, λεξικά, βάσεις ορολογίας και διαδίκτυο**»).

1. Dirigere: απευθύνω

«In data del 2 corrente ho avuto l'onore di dirigere al Governo una lettera [...]»:
«Στις 2 του τρέχοντος [μήνα] είχα την τιμή να απευθύνω στην Κυβέρνηση μία επιστολή [...]».

2. Luogotenente: αναπληρωτής του Κυβερνήτη.

3. Compiacersi: αν έχετε την καλοσύνη.

«[...] l'Agente Luogotenente Governatore di compiacersi per mettermi di pubblicare il contenuto delle suddette due lettere per mezzo della stamperia del Governo.»:
«[...] Τώρα δια της παρούσας εκλιπαρώ την Εξοχότητά σας έτσι ώστε εσείς κ. Αναπληρωτή του Κυβερνήτη να μου επιτρέψετε –αν έχετε την καλοσύνη- να δημοσιεύσω το περιεχόμενο των προαναφερθεισών δύο επιστολών μέσω του Τυπογραφείου της Κυβερνήσεως»

Συμπεράσματα

Η μεθοδολογία που (εν πολλοίς ασυνείδητα) υιοθετήθηκε ταυτίζεται πλήρως με εκείνη που περιγράφει η Nord³⁹. Ακολουθεί σύντομη περιγραφή των επί μέρους βημάτων της:

1. *Ανάλυση κειμένου-πηγή: περιλαμβάνει τη διαδικασία πρόσληψης και κατανόησης του αρχικού κειμένου.*
2. *Σύνθεση: περιλαμβάνει τη διαδικασία διατύπωσης του κειμένου-στόχο.*
3. *Αξιολόγηση: περιλαμβάνει τη διαδικασία εκτίμησης του μεταφράσματος βάσει των οδηγιών του εντολέα και των βασικών κανόνων που διέπουν το έργο της μετάφρασης.*

Να σημειωθεί ότι η μετάφραση των επιστολών που συμπεριελήφθησαν στην παρούσα εργασία δεν παρουσίασε σημαντικές δυσκολίες. Παρ' όλα αυτά αντιμετωπίστηκαν μεταφραστικές δυσχέρειες σε ορισμένα σημεία αυτών οι οποίες εδύνατο να αντιμετωπιστούν μόνο με τη συνδρομή ειδικού (π.χ. επιστολή αρ. 3) και την αναδρομή σε επιστημονικά εγχειρίδια ασφαλιστικού δικαίου και άλλα έγγραφα. Επιπλέον ζητήθηκε υποστήριξη από φιλόλογο (με μητρική γλώσσα τα ιταλικά) για την αποσαφήνιση ορισμένων σημείων που παρουσίαζαν συντακτικά προβλήματα. Έτσι μέσα από τη μεταφραστική αυτή διαδικασία αναδύεται κυρίως ο διεπιστημονικός χαρακτήρας του μεταφραστικού αυτού προϊόντος. Σημαντική αποδείχθηκε και η διενέργεια μορφο-συντακτικής και υφολογικής ανάλυσης η οποία βοήθησε στην κατανόηση των προβληματικών τους σημείων όπως, επίσης, η διευκόλυνση που παρείχαν τα έντυπα και τα ηλεκτρονικά λεξικά που χρησιμοποιήθηκαν και γενικότερα η χρήση του διαδικτύου. Σε ορισμένες περιπτώσεις η αναδρομή σε άλλες επιστολές του 19^{ου} αι. αποδείχθηκε εξαιρετικά σημαντική για τον εντοπισμό ισοδύναμων εκφράσεων (όπως π.χ. στην περίπτωση των προσφωνήσεων και των επιφωνήσεων ορισμένων επιστολών). Τέλος σημαντική ήταν και η μελέτη του ιστορικού πλαισίου και των βιογραφικών στοιχείων των συντακτών για την καλύτερη υφολογική απόδοση των επιστολών στα ελληνικά.

Σημείωση: Η παρούσα μελέτη διενεργήθηκε στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας (Μ.Π.Σ. Ιταλική γλώσσα & Πολιτισμός) με επιβλέπουσα καθηγήτρια την κ. Ελένη Κασάπη.

---

³⁹ Μαρία Παναγιωτίδου. Αναδρομική αναθεώρηση μεταφραστικού corpus, Msc. Θεσ/κη: Α.Π.Θ. σελ.20

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γαρδίκια Ελένη (1972). *Η ίδρυση του ελληνικού προξενίου της Μάλτας (1827). Μνήμων*, 2, σελ. 118-134.
- Κασάπη Ελένη (2000). *Τεχνικές ανάγνωσης, ακρόασης και περίληψης κειμένων*. Θεσ/κη: University Studio Press.
- Λεοντάρης Μιλτιάδης (2000). *Ασφαλιστικό Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΑΜΙΣΟΣ.
- Μάρκου Ιωάννης (2005). *Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου*, Τόμος 2ος, Δίκαιο αξιολογίων. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.
- Παναγιωτίδου Μαρία (2013). *Αναδρομική αναθεώρηση μεταφραστικού corpus*, Msc. Θεσ/κη: Α.Π.Θ.
- Ταγαράκης Ιωάννης (1996). *Το φιλανθρωπικό έργο στην Ελληνορθόδοξη κοινότητα Θεσσαλονίκης (1840 – 1928)*, Ph.D. Θεσ/κη: Α.Π.Θ.
- Bly Robert (1983). *The eight stages of translation*. Boston: Rowan Tree Press.
- Guido Alba (2007). *Introduzione al diritto contrattuale europeo*. Roma: Laterza Edizioni Laterza.
- Hyam Ronald (2002). *Britain's Imperial Century, 1815– 1914 – a study of empire and expansion*. Basingstoke: Macmillan.
- Levine Philippa (2007). *The British Empire: sunrise to sunset*. Essex: PEARSON Longman.
- Merciecca Arturo (1954). *Sir Adriano Digli [Part I] sommo statista, legislatore magistrato*. *Journal of the Malta Historical Society*, 1, pp. 164-184.
- Munday Jeremy 2004. *Μεταφραστικές σπουδές. Θεωρίες και εφαρμογές*, μτφρ. Άγγελος Φιλίππατος. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Sofer Morry (1999). *The translator's Handbook*. Maryland: Shreiber Publishing.
- Williams Jenny, Chesterman Andrew (2002). *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Manchester: St Jerome Publishing.

Ηλεκτρονικές πηγές

- «Vincenzo Bugeja (1820-1890) Businessman, Philanthropist», <http://www.maltamigration.com/>, <http://goo.gl/WjLI8B>, [προσπ. 20/06/2014].
- «Adrian Digli», <http://en.wikipedia.org/>, <http://goo.gl/YiTNEq>, [προσπ. 25/06/2014].
- «Baring family», <http://www.britannica.com/>, <http://goo.gl/8mm9jn>, [προσπ. 25/07/2014].

«Delle assicurazioni marittime. Trattato dell' avvocato». <http://books.google.gr/>,
<http://goo.gl/WjLl8B>, [προσπ. 20/06/2014].

«Ο περί Συναλλαγματικών Νόμος (ΚΕΦ.262). Εξόφληση συναλλαγματικής.
<http://goo.gl/vJlI2r> [προσπ. 25-04-14].

<http://www.papafeio.gr/> [προσπ. 20-03-14]

<http://goo.gl/J9HyRc>

«Delle assicurazioni marittime. Trattato dell' avvocato». <http://books.google.gr/>,
<http://goo.gl/WjLl8B>, [προσπ. 20/06/2014].

<http://goo.gl/l4hsaf>

<http://goo.gl/8J3KNJ>

<http://goo.gl/O4eW02>

<http://goo.gl/rgMBMX>

Λεξικά σε ηλεκτρονική μορφή

<http://dizionari.repubblica.it>

<http://goo.gl/9RKnSQ> [Hoepli.it]

<http://www.collinsdictionary.com>

<http://www.greek-language.gr/>

Λεξικά σε έντυπη μορφή

Dizionario Garzanti, 2006. *Il grande dizionario Garzanti della lingua italiana*. Milano: Garzanti.